

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ตามที่รัฐบาลมีมติให้รัฐขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยวิธีการไม่บังคับ เนื่องจากเป็นวิธีการที่แสดงออกถึงเจตนารมณ์ของรัฐ ในอันที่จะยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นถึงระดับที่ระบุไว้ในพื้นฐานของการคงไว้ซึ่งสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ในการตัดสินใจส่งหรือไม่ส่งบุตรหลานของตนเข้ารับการศึกษา โดยมีแนวค่านโยบายระหว่างช่วงระยะ 5 ปี (2533 - 2537) ที่ชัดเจนได้แก่ หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานแต่ละปี พร้อมทั้งปรับปรุงการดำเนินงานและหารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนในวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาของกรมวิชาการ (2535) พบว่าในการดำเนินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ของโรงเรียนยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนยังต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องหลายประการ โดยเฉพาะด้านคุณภาพของนักเรียน ซึ่งกรมวิชาการมีส่วนสนับสนุนโดยตรงในเรื่องนี้และจะได้ดำเนินการสนับสนุนทั้งในหลักสูตร เทคนิควิธีการเรียนการสอน การวัดผล และประเมินผลการแนะแนว การพัฒนาวิชาการ การเรียนการสอน ตลอดจนแนวทางที่ชัดเจนในการเน้นคุณภาพของเยาวชนต่อไป ในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน และความต้องการการศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในเขตการศึกษา (2535) ได้เสนอแนะว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประสบกับปัญหา - อุปสรรค ในการปฏิบัติงานค่อนข้างมากนั้น โดยลำพังของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงไม่อาจแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้เบาบางลงได้ระยะเวลาอันสั้นสมควรที่หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและชำนาญในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาต้องให้การช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและจริงจัง โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติ กล่าวคือ

การให้โรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ใกล้เด็กเป็นผู้เลี้ยงให้คำปรึกษา และช่วยเหลืออย่างค้ำเอื้อ
โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับผลการใช้หลักสูตรยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คุณภาพของนักเรียนและ
ผลกระทบต่อผู้ปกครองและชุมชน นักเรียนขาดความรับผิดชอบในเรื่องการเรียน โดยเฉพาะการเรียน
วิชาชีพ ผู้ปกครองและนักเรียนไม่สนใจวิชาอาชีพที่เป็นอาชีพในท้องถิ่น นักเรียนมุสลิมไม่สนใจเรียน
สายสามัญเท่าที่ควร นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมของนักเรียน
กิจกรรมลูกเสือ ชุภกาชาด เนตรนารี และผู้บำเพ็ญประโยชน์และกิจกรรมในวิชาชีพ (กรมวิชาการ,
2535)

จากเหตุผลและปัญหาดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการใช้
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการ
ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
เขตการศึกษา 6 ทั้งนี้เป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในปีการศึกษา 2533 และ 2534 จำนวน 105 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา
หรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ จำนวน 105 คน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชาทุกกลุ่มวิชาหรือครูผู้สอน จำนวน
525 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 378 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบ
ประเมินจำนวน 3 ฉบับมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check list) แบบปลายเปิด (Open ended)
และแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยส่งแบบประเมินไปจำนวน 1008 ฉบับ ได้รับคืน
และสมบูรณ์จากผู้บริหารจำนวน 101 ฉบับ ครูหัวหน้ากลุ่มวิชาจำนวน 503 ฉบับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 3 จำนวน 366 ฉบับ รวมทั้งสิ้น จำนวน 970 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.23 ส่วนการวิเคราะห์
ข้อมูลใช้ค่าความถี่ และร้อยละ สำหรับข้อมูลที่เป็นแบบสำรวจรายการและปลายเปิด ใช้ค่าเฉลี่ยและ
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่มีลักษณะแบบมาตราประมาณค่า และเสนอในรูป
ตารางประกอบคำบรรยาย จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลของการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพภาพของผู้ตอบแบบประเมิน

1) ผู้บริหารที่ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นผู้บริหารโรงเรียนเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี มีอายุราชการ มากกว่า 21 ปีขึ้นไป มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ดำเนินงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2534 เคยเข้ารับการประชุมอบรมสัมมนา จากการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด เรื่องเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จากการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด มีผู้บริหารบางส่วนได้ร่วมเป็นคณะกรรมการในเรื่องการใช้หลักสูตรกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา นอกจากนี้ได้เป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน

2) ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา หรือครูผู้สอน ส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบประเมินเป็นครูหัวหน้ากลุ่มวิชา กลุ่มวิชาที่รับผิดชอบคือ กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ - วิทยาศาสตร์ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี มีประสบการณ์ในการสอนน้อยกว่า 5 ปี วุฒิปริญญาตรี ปฏิบัติการสอนที่ไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ได้รับการศึกษา โดยเคยเข้ารับการประชุมอบรมสัมมนา เรื่อง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 จัดโดยสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ด้านการเป็นคณะกรรมการเกี่ยวกับหลักสูตร ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้แก่ การจัดทำแผนการสอนรายวิชาต่าง ๆ

3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 15 ปี เลือกเรียนรายวิชาอาชีพ เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และต้องการเรียนต่อสายอาชีพ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

เมื่อพิจารณาผลการประเมินของกลุ่มประชากรแต่ละฝ่าย แต่ละด้าน และพบว่า

1) ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

การวางแผนการใช้หลักสูตร พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในเรื่องจัดบุคลากรของโรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตรทั้งจัดให้มีผังโครงสร้างแบ่งภาระหน้าที่ของงานที่ปฏิบัติ และนักเรียนได้รับการประชุมชี้แจงเรื่องการเรียนในโอกาสต่างๆ เช่นวันเปิดภาคเรียนในที่ประชุมทั้งโรงเรียน การชี้แจงในห้องเรียนโดยครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชา ส่วนราชการที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การขอความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน ในชุมชน ครู ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ในการวางแผน เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น การเขียนแผนปฏิบัติการใช้หลักสูตร

การจัดทำกำหนดการสอน และแผนการสอน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องจัดอบรมประชุมชี้แจงให้ครูทราบเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักสูตรในเรื่องต่างๆ เช่น กำหนดการสอน แผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูได้ศึกษาหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การประเมินผลของหลักสูตรเพื่อจัดทำกำหนดการสอน และแผนการสอน ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เรื่องการให้ครูมีส่วนร่วมในการทำตารางวิเคราะห์รายวิชาเพื่อเป็นหลักในการเขียนแผนการสอน และให้ครูนำแผนการสอนที่สร้างขึ้นเองไปใช้

การจัดทำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตร พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากในเรื่องโรงเรียนจัดให้มีเอกสาร และวัสดุประกอบหลักสูตรร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์วิชาการจังหวัด ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนอย่างเพียงพอกับการนำไปใช้และนักเรียนมีการศึกษาเพิ่มเติมในแต่ละรายวิชา ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ศึกษาตามบัตรงาน ใบงาน ใบความรู้ ชุดการสอน คู่มือการเรียนในรายวิชานั้นๆ และเอกสารอื่นๆที่ครูสร้างขึ้น ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยได้แก่เรื่องการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพ และความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการจัดทำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตร สำหรับนักเรียน

2) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

ด้านการจัดบุคลากร พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องการจัดครูสอนรายวิชาต่างๆได้ตรงกับความรู้ ความถนัด และประสบการณ์ของผู้สอน และจัดให้ครูเจ้าหน้าที่หรือแต่งตั้งนักเรียนทำหน้าที่ต่างๆในโรงเรียน ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เรื่องการให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมบุคลากร และจัดเอกสารเพื่อจัดการเรียนการสอน

การจัดรายวิชาเรียน พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องการจัดทำข้อมูล ความถนัด และความสนใจของนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการจัดรายวิชาเรียน ทั้งจัดให้มีงานเลือก/รายวิชาเลือก ให้นักเรียนเลือกเรียนอย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยโรงเรียนกำหนดรายวิชา และกิจกรรมที่เปิดสอนในแต่ละภาคเรียน ได้อย่างเหมาะสม และโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนรายวิชาที่ตรงกับความต้องการของนักเรียน ส่วนการปฏิบัติในระดับน้อย ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เช่น การเพิ่มเติมรายละเอียดในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว การกำหนดกิจกรรมเสริมการทำสื่อเสริม การพัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน การจัดทำรายวิชาใหม่ในกลุ่มวิชาเลือกหรือกลุ่มวิชาเลือกเสรี

การจัดตารางสอน พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในเรื่องการจัดให้ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดตารางสอน ครูสอนเหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละรายวิชาและนักเรียนได้เรียนตามตารางเรียนที่ใช้เวลาที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา กิจกรรม ระยะเวลาที่เรียน

การจัดงบประมาณ พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องทำการเบิกจ่ายงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนไปใช้เป็นค่าวัสดุฝึก วัสดุสอน วัสดุสอบ ที่เหมาะสมกับการใช้ โดยวิเคราะห์และกำหนดสัดส่วนการใช้งบประมาณที่ได้รับเพื่อให้ดำเนินการในการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม และนักเรียนได้รับวัสดุ/อุปกรณ์ หนังสือเรียน ชุดนักเรียน ได้ทันเปิดเรียน และเพียงพอ

การจัดสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกปฏิบัติ พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องการจัดบริการด้านสุขาภิบาลแก่ครู และนักเรียนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ทั้งจัดให้มีการดูแลรักษาความสะอาด อาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณโรงเรียนให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างถูกสุขลักษณะสม่ำเสมอ และนักเรียนได้เรียน ได้ปฏิบัติการศึกษาที่จัดไว้ได้อย่างเหมาะสม

การจัดสื่อการเรียนการสอน พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องการจัดให้มีวัสดุ / อุปกรณ์ สื่อการสอน และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โดยให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับสื่อการสอนด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการประชุมชี้แจง การส่งครูเข้าอบรม จัดหาเอกสารให้ศึกษาให้คำแนะนำ ศึกษาดูงาน ประชุมปฏิบัติการ และครูใช้สื่อต่างๆ ประกอบการสอนในแต่ละรายวิชาอย่างเหมาะสม ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เรื่อง การจัดศูนย์บริการสื่อการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ และเนื้อหาในรายวิชาต่างๆ

การใช้หลักสูตรด้านการประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องจัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ก็มีการแจ้งผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบโดยส่งสมุดประจำตัวนักเรียน สิ่งนักเรียนไปบอก ครูบอกเอง ครูทำหนังสือแจ้ง หรือเชิญผู้ปกครองไปพบ ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การที่ผู้ปกครองนักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และ การประชุมผู้ปกครองนักเรียน

การจัดกิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตร พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่อง จัดให้มีกิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตรอย่างหลากหลาย เช่น จัดนอกเวลาเรียน กิจกรรมลูกเสือ/สุภาพชาติ / ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมชมรมวิชา และวิชาชีพต่างๆ กิจกรรมแนะแนวเป็นต้น จัดกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมในโรงเรียนและนักเรียนได้มีโอกาสแสดงออกจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่วนการปฏิบัติที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ จัดให้มีการสนับสนุน และจัดจำหน่ายผลผลิตทางอาชีพของนักเรียน

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องจัดให้มีการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรด้านกิจกรรมการนิเทศภายในอย่างเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน การปฏิบัติกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน ช่วยให้ผู้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนที่ดีขึ้น และครูมีการติดตามงาน และการบ้านที่มอบหมายเพื่อนักเรียนจะได้ทำได้ถูกต้องครบถ้วน ส่งทันตามกำหนด ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ โรงเรียนจัดให้มีเอกสารจิตวิทยาและเอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่นตลอดจนแนวทางการควบคุมพฤติกรรมไว้ให้ครูได้ศึกษา

3) การจัดการเรียนการสอน

การเตรียมการสอน พบว่าโรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องให้ครูมีการเตรียมการสอนตามแผนการสอน ครูได้ศึกษาจุดประสงค์รายวิชาก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และครูประจำชั้นชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนในภาคเรียนนั้นๆ ด้วยเรื่องต่างๆ เช่น รายวิชาที่เรียน ระยะเวลากำหนดการจัดกิจกรรมต่างๆ การเตรียมตัวเพื่อการเรียน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้สนองตามจุดประสงค์ของรายวิชานั้นๆ ครูศึกษาแนวการใช้หลักสูตรจากเอกสารหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมการสอนและครูสอนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ทำให้ผู้เป็นตัวอย่าง ให้ทดลอง ใช้แผนภูมิใช้แผนที่ประกอบการอธิบาย ให้ทำแบบฝึกหัดเสริมทักษะ

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องจัดให้มีกิจกรรมชุมนุม ชมรมต่างๆ ในคาบอิสระ ครูจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียน เช่น กิจกรรมกีฬา นันทนาการ วันสำคัญ จัดป้ายนิเทศ ศึกษานอกสถานที่ และครูพร้อมจะให้คำแนะนำเมื่อมีข้อขัดข้องในการฝึกปฏิบัติงาน ส่วนการปฏิบัติที่อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ เรื่องการให้นักเรียนเป็นผู้สรุปเรื่องที่เรียนเมื่อสิ้นสุดการเรียนในแต่ละชั่วโมง

เทคนิคและวิธีสอน พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้รับเทคนิค และวิธีสอนใหม่ ๆ ครูสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียน พบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรื่องการส่งครูไปรับความรู้เรื่องการวัด และประเมินผลการเรียนจากการดำเนินงานของกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา ครูจัดให้มีการวัดและประเมินผลการเรียน ตามวัน ช่วงเวลาต่างๆ เช่น ก่อนเรียน หลังจากจบบทเรียน กลางภาคเรียน ปลายภาคเรียน และครูทดสอบนักเรียนในแต่ละบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น สอบข้อเขียน สอบภาคปฏิบัติ ตรวจผลงาน สัมภาษณ์ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ ส่วนการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ได้แก่ การให้ครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนในรายวิชาต่างๆ เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียน

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 มีประเด็นน่าสนใจ สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน

จากผลการวิจัยพบว่า การวางแผนการใช้หลักสูตรผู้บริหารจัดให้บุคลากรในโรงเรียน มีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตรของโรงเรียน และจัดให้มีผังโครงสร้างแบ่งภาระหน้าที่ ของงานที่ปฏิบัติอย่างเหมาะสม ส่วนนักเรียนมีความเข้าใจในการวางแผนการเรียนจากการประชุม ชี้แจงเรื่องการเรียนในโอกาสต่างๆ เช่น วันเปิดภาคเรียน ในที่ประชุมทั้งโรงเรียน จากการชี้แจง ในห้องเรียนโดยครูประจำวิชา หรือ ครูประจำชั้น ซึ่งแสดงว่าผู้บริหาร และ ครูผู้สอนดำเนินงาน วางแผนการใช้หลักสูตร โดยมียุทธวิธีในการทำงานเป็นกลุ่มจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังที่ โทวิทส์ ประवालพฤษ์ (2535) กล่าวว่า การวางแผนยุทธศาสตร์ระดับโรงเรียน ได้แก่ การร่วมอภิปรายสิ่งที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน อิทธิพลต่างๆ แรงบีบคั้นที่มีผลต่อโรงเรียน การวิเคราะห์โอกาส และข้อจำกัดของการพัฒนาชุมชน การศึกษาจุดเด่นจุดด้อยของโรงเรียน และ การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน ขึ้นตอนต่างๆ เหล่านี้จะนำมาเป็นภาพของงานตลอดแนว คือ การกำหนดคุณภาพที่พึงประสงค์สำหรับการศึกษา รวมทั้งด้านต่างๆ หรือขอบเขตต่างๆ ที่จะนำไปสู่ คุณภาพ กิจกรรม ที่ต้องการ ดังนั้นการมีส่วนร่วมและรับรู้ในสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ จากกลุ่มบุคคลทุกฝ่าย อย่างมีระบบ ทั้งเป้าหมายสำคัญด้วยกันแล้วเป็นการแสดงให้เห็นว่า ทุกฝ่ายร่วมเป็นเจ้าของในงาน นั้นๆ จิตสำนึกของความรับผิดชอบย่อมผลักดันให้งานนั้นลุล่วงด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534)

กล่าวว่า การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นการเตรียมแนวทางการใช้หลักสูตรโดยบุคลากร ที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผน เพื่อให้ครูรับการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติ

การเรียงการสอนล่วงหน้าของครูจะเป็นกุญแจที่นำไปสู่การจัดทำแผนการสอนนั่นเอง วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) กล่าวว่า แผนการสอนจะช่วยให้ครูเห็นแนวทางชัดเจนยิ่งขึ้นว่า จะทำการสอนแบบใด จะเลือกกิจกรรมประสบการณ์อย่างไรให้กับเด็ก ที่จะทำให้เด็กอยากเรียน ทำให้การเรียนน่าสนใจ

สำหรับการจัดทำแผนการสอนที่ครูเขียนขึ้นใช้เองนั้น สอดคล้องตามจุดเน้นของหลักสูตร ฉบับปรับปรุง ในด้านการพัฒนาหลักสูตรสอดคล้องความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะหลักสูตร ระดับชาติจะกำหนดเนื้อหาวิชาที่จะสอน กิจกรรมประกอบการเรียนการสอน และการประเมินผล ได้อย่างกว้างๆ มีลักษณะยืดหยุ่นได้เพื่อสะดวกแก่การนำไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น หรือ โรงเรียน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า แผนการสอน ของครูเป็นหัวใจของการนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางที่กำหนด เนื่องจากสภาพของท้องถิ่น และความแตกต่างของผู้เรียน เป็นผู้กำหนดว่าจะต้องเลือกใช้กิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน ลักษณะใด จึงจะสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและไม่มีใครรู้ เรื่องนี้ดีเท่าครู

การจัดทำเอกสารและวัสดุประกอบการหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจัดให้มีเอกสารและ วัสดุประกอบการหลักสูตรร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์วิชาการจังหวัด ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน เพื่อสอดคล้องกับการนำไปใช้ โดยมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ได้แก่ จัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ สภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพ และความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ ในการจัดทำเอกสารและวัสดุประกอบการหลักสูตรสำหรับนักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนมีการศึกษาเพิ่มเติมใน แต่ละรายวิชาด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ศึกษาตามบัตรงาน ใบความรู้ ใบงาน ชุดการสอน คู่มือ การเรียนในรายวิชานั้นๆ และเอกสารอื่นๆ ที่ครูสร้างขึ้น จึงเชื่อได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้เป็น แนวทางที่จะนำตัวหลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ซึ่ง สันติ บำรุงธรรม (2527) กล่าวว่า ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผล และมีประสิทธิภาพนั้น บุคคลที่สำคัญยิ่งได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จะต้องศึกษาเข้าใจในตัวหลักสูตร อย่าง ถ่องแท้ ต้องรู้จักวิธีการขยายหลักสูตรมาสู่ชั้นเรียนหรือมาสู่เด็ก โดยการนำประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน บันทึกการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ คู่มือการวัดผล

ถ้าครูสามารถทำประมวลการสอน โครงการสอน และแผนการสอน ก็จะเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างได้ผล เพราะครูผู้สอนนั้นได้มีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้า ดังนั้นในเรื่องเอกสารวัสดุประกอบหลักสูตรทั้งที่เป็นเครื่องช่วยในการสอนของครู หรือ เครื่องช่วยในการเรียนรู้ นับว่าเป็นผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบทางผู้ใช้หลักสูตรและผู้เกี่ยวข้อง ไปสู่ผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตจากการใช้หลักสูตรด้วยเช่นกัน

การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน

จากผลการวิจัยด้านการจัดบุคลากรพบว่า ครูปฏิบัติการสอนรายวิชาต่างๆ ตรงกับความรู้ ความถนัด ประสบการณ์ และความสามารถของผู้สอน ทั้งจัดให้มีครู เจ้าหน้าที่หรือแต่งตั้งนักเรียน ทำหน้าที่ต่างๆ ในโรงเรียน จึงเชื่อว่าโรงเรียนมีการจัดเตรียมผู้ที่ให้นำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากสภาพของผู้ตอบแบบประเมิน พบว่าความถนัด และประสบการณ์ กับการปฏิบัติการสอน ไม่สอดคล้องกัน แต่ด้วยความเข้าใจของผู้สนับสนุนการใช้หลักสูตร มีความเข้าใจหลักการและปฏิบัติการจึงเตรียมตัวผู้ใช้หลักสูตรและผู้เกี่ยวข้องให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เพื่อให้เกิดการใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพด้วยวิธีการต่างๆ ดังที่ หน่วยงานศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า ผู้บริหารเตรียมการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรโดยใช้สื่อที่หลากหลาย
2. ประชุมชี้แจงนโยบายและแนวทางการใช้หลักสูตร
3. จัดหาเอกสารหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
4. จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อเสริมความรู้จัดทำแผนการสอนเครื่องมือวัดและประเมินผล
5. วางแผนสร้างเครื่องมือดำเนินการนิเทศภายในและให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุง

นอกจากนี้อาจปรับปรุงให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของแต่ละท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะ

ครูมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมบุคลากร และจัดเอกสารเพื่อการเรียนการสอนด้วย

ด้านการจัดรายวิชาเรียน จากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจัดทำข้อมูลความถนัดและความสนใจของนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการจัดรายวิชาเรียน จัดรายวิชาและกิจกรรมที่เปิดสอนในแต่ละภาคเรียนได้อย่างเหมาะสม และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนรายวิชาที่

ตรงกับความต้องการของนักเรียน จึงเชื่อว่าโรงเรียนจัดดำเนินการให้นักเรียน เรียนวิชาต่าง ๆ และเข้าร่วมกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตร โดยเฉพาะหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งเน้นให้นักเรียนค้นพบความสามารถ ตรงกับความต้องการและความถนัด เพื่อเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพ หรือการศึกษาต่อ ดังที่สำนักงานชยาสโอกาสทางการศึกษา^๑ ฐานกล่าวถึงในคู่มือการดำเนินงาน สำหรับโรงเรียนโครงการชยาสโอกาสทางการศึกษา (2535) ว่า การจัดทำแผนการเรียนที่ตรงกับความต้องการ และความถนัดของนักเรียน เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรประสบความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2534) กล่าวว่าในส่วนของการสำเร็จในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้น การเรียนการสอนวิชาอาชีพทำได้ครบวงจร ตั้งแต่การผลิตถึงการจำหน่าย นักเรียนที่เรียนจบแล้ว สามารถนำความรู้ไปใช้ในการเรียนต่อ และประกอบอาชีพเสริมได้ และการจัดสอนวิชาอาชีพตรงกับความสนใจของนักเรียน ความถนัดของครู และความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นการจัดรายวิชาเรียนอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ทั้งของผู้สอนและผู้เรียน นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้ผู้เรียน ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตได้ เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายต่อเขาอย่างแท้จริง และทำให้สามารถอยู่และประกอบอาชีพด้วยความภาคภูมิใจ อีกทั้งช่วยให้เศรษฐกิจ สังคมพัฒนายิ่งขึ้น

ด้านการจัดการการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารให้ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการการสอน ซึ่งครูผู้สอนทำการสอนเหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละรายวิชา และนักเรียนได้เรียนตามตารางเรียนที่ใช้ช่วงเวลาเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหา วิชา กิจกรรม และระยะเวลาที่เรียน จึงเชื่อได้ว่า โรงเรียนจัดการการสอนโดยคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ในแต่ละวิชาหลักการสอน และหลักจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมิตร คุณากร (2523) โดยมีสาระสำคัญ คือการเรียนรู้อยู่ในแต่ละวิชาย่อมมีระดับความยากง่ายแตกต่างกันไป มีช่วงเวลายาวน้อยต่างกันในการฝึกและพัฒนาทักษะต่างๆ ตามความเหมาะสม และสนองต่อหลักจิตวิทยาการเรียนรู้อยู่โดยแบ่งช่วงของการเรียน หรือช่วงที่เด็กจะประกอบกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดที่ต่อเนื่องกัน ให้สอดคล้องกับช่วงสมาธิของผู้เรียนตามวัย ดังนั้น โรงเรียนต้องจัดทำ

ตารางสอนตามแผนการเรียนให้สัมพันธ์กันระหว่างบุคลากรรายวิชา คาบเวลา และรายชั้นเรียน ทั้งนี้ต้องจัดทำให้เสร็จเรียบร้อยก่อนโรงเรียนเปิด

ด้านการจัดงบประมาณ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนวิเคราะห์และกำหนดสัดส่วนการใช้งบประมาณที่ได้รับ เพื่อให้ดำเนินงานในการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม ทั้งมีการเบิกจ่ายงบประมาณ หมวดเงินอุดหนุนไปใช้เป็นค่าวัสดุฝึก วัสดุสอน วัสดุสอบ ที่เหมาะสมกับการใช้ ในส่วนนักเรียนได้รับวัสดุ/อุปกรณ์ หนังสือเรียน ชุดนักเรียน ได้ทันเปิดเรียน และเพียงพอ จึงเชื่อได้ว่า โรงเรียนมีแผนการใช้เงินเพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมดูแลการดำเนินงานได้อีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนประถมศึกษาจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาพื้นฐานแก่ประชาชน ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้บริการแบบให้เปล่า การประถมศึกษาจึงต้องอาศัยงบประมาณของรัฐทั้งหมด ประกอบกับจำนวนโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนมาก และงบประมาณของรัฐมีจำนวนจำกัด จึงได้รับการจัดสรรงบประมาณค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบเป็นรายโรงเรียน และไม่เพียงพอต่อความจำเป็น ข้อจำกัดดังกล่าวมีผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยตรง ดังที่ อุกฤษ บุษปะเสวีวิธ (2532) กล่าวว่าโดยหลักการและประสบการณ์ทางด้านกรวางแผนแล้ว จะยืนยันให้เห็นอยู่เสมอว่า เงินหรืองบประมาณในใดๆในโลกนี้ไม่เคยที่จะมีเพียงพอสำหรับความต้องการในการจัดกิจกรรม หรือในการจัดทำโครงการด้านต่างๆของมนุษย์ แม้กระทั่งในแหล่งที่ร่ำรวยก็ตาม การวางแผนจึงต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆรอบด้าน โดยยึดภารกิจของหน่วยงานเป็นแกนกลางในการคิด กำหนดสิ่งที่ควรปฏิบัติจัดทำแล้วใช้เทคนิคต่างๆทางด้านกรวางแผนเป็นเครื่องมือประกอบในการค้นหาหรือกำหนดวิธีการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพสูง ดังนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องเหมาะสมกับงบประมาณที่มีอยู่ นอกจากนี้ งบประมาณยังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมการบริหารโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

ด้านการจัดสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกปฏิบัติผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนจัดบริการสุขาภิบาลแก่ครูและนักเรียนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ทั้งจัดให้มีการดูแลรักษาความสะอาด อาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรียนให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ

อย่างสม่ำเสมอ ส่วนในด้านผู้เรียนได้เรียน ได้ปฏิบัติทดลอง และฝึกปฏิบัติงานวิชาชีพ ที่จัดไว้อย่างเหมาะสม จึงเชื่อได้ว่า โรงเรียนสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน และการสอน ของครูเป็นแหล่งถ่ายทอดวิชาการของชุมชน งานด้านอาคารสถานที่เป็นงานละเอียดอ่อนที่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องวินิจฉัยวิเคราะห์ และบริการให้เกิดประโยชน์ทุกส่วน นับแต่อาคาร เรียน ห้องเรียน ห้องพิเศษ อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรียน โดยจะต้องบริการให้ มีประสิทธิภาพ และประโยชน์ในการใช้สอยสูงสุด สามารถประยุกต์ได้หลายสถานการณ์ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ หลักสูตรมัธยมศึกษาในโรงเรียนนาร่องขยายการศึกษาภาคบังคับทั้ง 12 เขตการศึกษา ของ กรมวิชาการ (2534)ว่าในด้านอาคารเรียน อาคารประกอบ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มีความเห็น ว่าทางหน่วยงานสังกัดควรพิจารณาให้อย่างพอเพียง ให้สอดคล้องกับปริมาณของห้องเรียนที่ขยาย เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะห้องฝึกปฏิบัติการวิชาชีพ น่าจะมีรูปแบบที่ชัดเจนให้กับทางโรงเรียน ซึ่งบางส่วน อาจทำได้เอง โดยการสนับสนุนของวัด คหบดี และประชาชนทั่วไป ดังนั้นจึงยอมรับได้ว่า ครูมิใช่เป็นตัวจักรสำคัญที่จะสร้างความสำเร็จเติบโตทุกด้านให้แก่ผู้เรียนเพียงฝ่ายเดียว อาคาร สถานที่ของโรงเรียนมีส่วนช่วยเสริมสร้างความสำเร็จของงานทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และ สังคมของนักเรียนอยู่มาก อาคารสถานที่เป็นที่พบปะสังสรรค์ระหว่างครูกับนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชนทั่วไป เป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานของครูและทุกคนใน โรงเรียน และยังเป็นแหล่งเก็บอุปกรณ์การศึกษาครุภัณฑ์ เพื่อการเรียนการสอน เป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการศึกษาแก่คนทั่วไป

การจัดสื่อการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดให้ความรู้แก่ครูเกี่ยวกับ สื่อการสอนด้านวิธีการต่าง ๆ เช่น ประชุมชี้แจง การส่งครูเข้ารับการอบรม จัดหาเอกสาร ให้ศึกษา ให้คำแนะนำ ศึกษาคุณงาน ประชุมปฏิบัติการ ทั้งจัดให้มีวัสดุ/อุปกรณ์ สื่อการสอน และ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และครูใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการสอนในแต่ละรายวิชา อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก จึงเชื่อว่าโรงเรียนจัดให้มีสื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม ตรงตามจุดประสงค์ของ หลักสูตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาในสิ่งที่เด็กมีปัญหาในการเรียนรู้ และมุ่งสนองความแตกต่าง

ระหว่างบุคคลของเด็กให้เด็กแต่ละคนเรียนรู้ได้สะดวก บรรลุผลสูงสุดตามศักยภาพนั้น ดังที่
 สงบ ลักษณะ (2534) กล่าวว่า เป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนประเภทเครื่องช่วยในการสอน
 ของครู และเครื่องช่วยในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นประเภทของนวัตกรรม โดยที่นวัตกรรมหมายถึง
 แนวคิดใหม่ เทคนิควิธีสอนใหม่ ผลผลิตใหม่ (เช่น สื่อ) ที่จะนำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงใน
 การปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ดังนั้นสื่อการเรียนการสอน
 เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเฉพาะ
 การจัดศูนย์บริการสื่อการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาในแต่ละรายวิชา การจัดให้มีขึ้น
 จะทำให้กระบวนการจัดสื่อการเรียนการสอนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดให้มีการ
 ประชาสัมพันธ์หลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ครูแจ้งผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบโดยส่งสมุด
 ประจำตัวนักเรียน สิ่งนักเรียนไปบอก ครูบอกเอง ครูทำหนังสือแจ้ง หรือเชิญผู้ปกครองไปพบ
 แต่ผู้ปกครองนักเรียนให้ความร่วมมือ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย จากผล
 การวิจัยดังกล่าว จึงเชื่อได้ว่า โรงเรียนประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้
 ความเข้าใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ส่วนความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น มีองค์ประกอบ
 หลายอย่าง จึงต้องมีการวางแผนงานในการชี้แจงอย่างมีขั้นตอน และมีการจัดกิจกรรมชี้แจง
 เกี่ยวกับหลักสูตรอย่างเหมาะสม ดังที่ กรมวิชาการ (2534) เสนอวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับ
 ชุมชนได้โดย ชี้แจงให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติของโรงเรียน โรงเรียนนำบุคลากรใน
 ชุมชน วัสดุ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ขอความช่วยเหลือและการ
 สนับสนุนจากชุมชนโรงเรียนให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่นๆ และโรงเรียนต้อง
 ช่วยแก้ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร ดังนั้น เมื่อบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในและ
 นอกชุมชนมีความเข้าใจต่อโรงเรียนก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จะช่วยให้การดำเนินงาน
 ทางด้านอื่นๆ ของโรงเรียนเป็นไปได้อย่างดี โดยสะดวก เกิดความเข้าใจดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 ทำให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้ นอกจากนี้ยังจะช่วยให้เข้าใจ
 สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนเพื่อใช้ประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน

ในการพัฒนาตัวเด็ก ซึ่งจะออกไปอยู่ในสังคม ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม และ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

การจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดให้มี กิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตรอย่างหลากหลายหลาย เช่น จัดกิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตรนอก เวลาเรียน กิจกรรมลูกเสือ ชุวภาษาชาติ ผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรม ชมรมวิชา และ วิชาอื่นต่าง ๆ กิจกรรมแนะแนว โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยม ในโรงเรียนที่สำคัญยิ่ง นักเรียนมีโอกาสแสดงออกจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียนจัดขึ้น แต่ครูจัดให้มีการสนับสนุนและจัดจำหน่ายผลผลิตทางอาชีพ ของนักเรียนอยู่ในระดับน้อย จึงเชื่อ ได้ว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้บริหาร ครู ผู้สอน และ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการใช้หลักสูตร เพื่อให้การเรียน การสอนประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวว่า โรงเรียนจำเป็นต้องมีการจัดกิจกรรมสนับสนุนงานวิชาการ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ได้แก่ การบริการแนะแนว การสอนซ่อมเสริม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรม อีสาระ และการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน และกิจกรรมสนับสนุนงาน วิชาการอื่นๆ อีกตามที่โรงเรียนเห็นสมควร ดังนั้น โรงเรียนในปัจจุบันมิใช่มีหน้าที่เพียงการ ถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการ และให้แต่ทฤษฎีเท่านั้น แต่ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบัน หนึ่ง ในสังคม ซึ่งมีหน้าที่อบรม สั่งสอน ให้นักเรียนเกิดการพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทั้งทางด้านสติปัญญา และการปฏิบัติ ตลอดจนให้มีความประพฤติที่พึงประสงค์เพื่อว่าจะสามารถ ช่วยตนเองให้อยู่ในสังคมได้ และเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดให้มีการ นิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร ด้านกิจกรรมการนิเทศภายในอย่างเหมาะสมกับสภาพของ โรงเรียน จากการปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียนช่วยให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนที่ดี ขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลจากการใช้หลักสูตรนั้นปรากฏว่า ครูมีการติดตามงาน และการบ้านที่มอบหมายเพื่อนักเรียนจะได้ทำได้ออกต้องครบถ้วน และส่งทันตามกำหนด ส่วนสิ่ง ที่เป็นปัญหาคือ โรงเรียนจัดให้มีเอกสารทางจิตวิทยาและเอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่น

ตลอดจนแนวทางการควบคุมพฤติกรรมไว้ให้ครูได้ศึกษา จึงเชื่อได้ว่า โรงเรียนจัดกระบวนการ
 นิเทศในส่วนของกิจกรรมนิเทศภายในโรงเรียน โดยมุ่งเพื่อให้คำแนะนำและการชี้ช่องทางใน
 ลักษณะที่เป็นกันเอง แก่ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ให้สามารถปรับปรุงพัฒนาตนเองและสภาพการเรียน
 การสอนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์ ดังที่งานวิจัยเรื่องตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับ
 ประสิทธิภาพ ของการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในของผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัด สปช. ในเขตการศึกษา 6 (2533) สรุปว่า การนิเทศภายในโรงเรียนมีความมุ่งหมาย
 เพื่อที่จะให้คณะครูรวมกลุ่มกันทำงานเป็นทีม เพื่อช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาการพัฒนา
 และพัฒนาตนเองโดยมุ่งให้มีการทำงานที่เกิดผลดีแก่โรงเรียน มีความรักความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่ง
 กันและกัน คณะครูมีขวัญกำลังใจที่ดีจะทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งได้แก่ การพัฒนาให้
 นักเรียนมีความรู้ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีความขยันขันแข็งในการทำงานเป็นคนที่ดีเป็น
 ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ตามที่หลักสูตรต้องการ ดังนั้น การนิเทศและติดตามผล รวมทั้งการ
 ส่งเสริมจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ถูกต้อง และประสบความสำเร็จ
 ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ผู้ช่วยผู้บริหาร ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา ปฏิบัติหน้าที่ตามขอบข่ายงาน
 6 งานของโรงเรียน ทั้งนี้ด้วยความมุ่งหวังว่าการนิเทศและติดตามผล จะช่วยกระตุ้นผลักดัน
 ให้การพัฒนาวิชาการ ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจในการพัฒนาการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพ
 ยิ่ง ๆ ขึ้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ด้านการเตรียมการสอน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนจัดให้ครูมีการเตรียมการสอน
 ตามแผนการสอน ศึกษาจุดประสงค์รายวิชาก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และครูประจำชั้น
 ชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับการเรียนในภาคเรียนนั้นๆ ด้วยเรื่องต่างๆ เช่น รายวิชาที่เรียน
 ระยะเวลา กำหนดการจัดกิจกรรมต่างๆ การเตรียมตัวเพื่อการเรียน จึงเชื่อได้ว่าโรงเรียน
 มีการเตรียมการสอน ตามที่หน่วยศึกษานิเทศก์ สปช. (2534) เสนอแนวทางไว้ดังนี้ คือ
 ศึกษาเอกสารหลักสูตร ศึกษาคู่มือ การใช้หลักสูตรประเภทต่างๆ เช่น คู่มือหลักการสอน
 แผนการสอน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดหมายของหลักสูตรกับจุดประสงค์แต่ละกลุ่ม

ประสบการณ์ จุดประสงค์แต่ละเนื้อหาศึกษาตัวอย่างแนวการสอน และจัดทำแผนการสอน ดังนั้น แผนการสอนหรือบันทึกการสอน เป็นการวางแผนการสอนขึ้นปฏิบัติการเมื่อครูจะทำการสอน นักเรียนในชั้นเรียนจริงๆ นั้น การรู้จักหลักการและวิธีการอย่างเดี๋ยวจึงทำให้การสอนไม่บรรลุเป้าหมายได้ ถ้าหากขาดการวางแผนระยะยาว และแผนขึ้นปฏิบัติการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ครูศึกษาเอกสารแนวการใช้หลักสูตรจากเอกสารหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมการสอน ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สนองตามจุดประสงค์ของรายวิชานั้น และครูสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทำให้ดูเป็นตัวอย่างให้ทดลอง ให้แผนภูมิ ใช้แผนที่ประกอบการอธิบาย ให้ทำแบบฝึกหัดเสริมทักษะ จึงชื่อได้ว่า ครูจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ นั้น โดยมีการเตรียมตัวและวางแผนอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมาย หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกรมวิชาการ (2534) กล่าวว่า เพื่อให้หลักสูตรเป็นตัวนำให้เห็นการเรียนการสอน จึงได้เพิ่มแนวดำเนินการในหลักสูตรสำหรับเป็นแนวทางของการที่จะจัดการศึกษามาให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น การศึกษาแนวการใช้หลักสูตร และ ปรากฏการปฏิบัติด้วยวิธีการอย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ของรายวิชา จึงส่งผลให้การจัดกิจกรรมบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจัดให้มีกิจกรรม ชุมนุม ชมรมต่าง ๆ ในด้านอิสระ ครูจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียน เช่น กิจกรรมกีฬา นันทนาการ วันสำคัญ จัดป้ายนิเทศ การศึกษานอกสถานที่ จึงเชื่อได้ว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และเป็นการศึกษาทักษะ สร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก ดังที่ วิชัย ราชวรศิริ (2526) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจและเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ อุดมคติของนักเรียนให้เหมาะสมกับสังคม ประชาธิปไตยมากขึ้นและกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่จัด นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติได้จัดให้มีโครงการต่างๆ เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน ได้แก่ กิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียน กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมวันสำคัญทาง ศาสนา กิจกรรมการแข่งขันกีฬา และนันทนาการ กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด โครงการอาหารกลางวัน โครงการสร้างเสริมสุขภาพอนามัย โครงการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ฯลฯ

ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนจึงเป็นกิจกรรมเสริมงานวิชาการที่สำคัญ ที่ จะช่วยส่งเสริมให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรได้สมบูรณ์มากขึ้น ซึ่ง โรงเรียนผู้บริหาร ครู และนักเรียนจะต้องมีบทบาทประสานสัมพันธ์กัน ครอบคลุมถึงการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้

ด้านเทคนิคและวิธีสอน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้รับ เทคนิคและวิธีสอนใหม่ ๆ และครูสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ของนักเรียน จึงเชื่อได้ว่า ครูได้รับการสนับสนุนให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอน ดังที่ กรมวิชาการ (2532) ได้เสนอแนะว่า ครูผู้สอน ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจ และเร้าความสนใจของ นักเรียน โดยใช้เทคนิควิธีสอนแบบใหม่มาช่วยสอน เช่นการสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสร้าง สถานการณ์จำลอง การใช้เทคนิคพยากรณ์ ฯลฯ เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน ครูผู้สอนควรใช้วิธีสอน หลาย ๆ วิธี ควบคู่กันไป ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละครั้ง พร้อมทั้งเปิดโอกาส ให้ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย นอกจากนี้ควรใช้ อุปกรณ์ประกอบการสอนให้มากกว่าการใช้หนังสือเรียนเพียงเล่มเดียว ดังนั้น ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญ ที่จะเอื้อให้เด็กใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และนำความรู้ ความสามารถไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ด้วยเทคนิคและวิธีสอนของครูที่เหมาะสม

การวัดและประเมินผลการเรียน จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสนับสนุนส่งครูไป ได้รับความรู้เรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนตามช่วงเวลาต่าง ๆ เช่น ก่อนเรียน หลังจาก จบบทเรียน กลางภาคเรียน ปลายภาคเรียน และครูทำการทดสอบนักเรียนในแต่ละบทเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สอบข้อเขียน สอบภาคปฏิบัติ ตรวจผลงาน สัมภาษณ์ ที่สอดคล้อง กับจุดประสงค์ จึงเชื่อได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดประสงค์ กิจกรรม และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนนั้น การวัดและ ประเมินผล ที่ถือว่าเป็นรากฐานสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน ครูปฏิบัติตามระเบียบวิธีการ มีความรู้ และใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ดังที่ วิลลภ กันททรัพย์ (2535) กล่าวว่า การวัดผล และ ประเมินผลนักเรียนที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน ตามข้อกำหนดในหลักสูตร 3 งาน ได้แก่

1. งานระเบียบวิธีการในการวัดผลประเมินผลและกลไกดำเนินงาน
2. งานเทคนิค เครื่องมือ และการแปลผล
3. งานบุคลากรวัดผล ซึ่งเป็นเรื่องของการเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติงานตาม 2 ข้อแรก

ดังนั้น จึงถือได้ว่าครูเป็นบุคคลสำคัญต่อบทบาทใน

การวัด และประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพการเรียนและการสอน อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนในรายวิชาต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งในการสร้างเครื่องมือการวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผู้บริหารหรือผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ

1. ควรขอความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชน เช่น ผู้นำหมู่บ้าน กรรมการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียน ในการวางแผนการใช้หลักสูตร เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ
2. ควรจัดให้ครูในโรงเรียนนำแผนการสอนที่สร้างขึ้นเองไปใช้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่นตามจุดเน้นของหลักสูตร
3. ควรจัดทำแผนการเรียนเป็นแผนระยะยาวตลอด 3 ปีไว้ และอาจมีการเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนในต้นภาคเรียนได้ตามความเหมาะสมกับท้องถิ่น ตามจุดเน้นของหลักสูตรฉบับปรับปรุงในลักษณะต่างๆ ทำให้โรงเรียนมีอิสระที่จะจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนมีโอกาสเลือกเรียนได้มากขึ้น ตามความถนัด ความสนใจ และสามารถแสวงหาแนวทางการพัฒนาตนเองได้ โดยเฉพาะการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาต่างๆ สนองความต้องการของท้องถิ่น
4. ควรจัดให้มีห้องเรียนหรือสถานที่สำหรับเรียนในภาคฤดูร้อน และภาคปฏิบัติเป็นการเฉพาะ โดยจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ในด้านต่าง ๆ คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และการจัดการ
5. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนปรับเปลี่ยนรายวิชาที่เรียนได้เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและความถนัดของผู้เรียน
6. ควรให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติวิชาชีพในท้องถิ่นที่ประกอบการของชุมชนหรือในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการเรียนวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ
7. ควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและเกิดความร่วมมือในการใช้หลักสูตรจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

8. ควรจัดให้นักเรียนมีรายได้จาก การเรียนวิชาอาชีพที่โรงเรียน เป็นการสร้างเจตคติที่ดีในการเรียน เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยการปฏิบัติจริงอย่างครบกระบวนการ

9. ควรจัดให้มีสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกปฏิบัติ เพื่อเป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ตรงกับจุดหมายของหลักสูตร โดยให้ผู้เรียนมีทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพได้และสอดคล้องกับแนวดำเนินการใช้หลักสูตร โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้และทักษะจากแหล่งวิชาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ

10. ควรจัดให้มีเอกสารทางจิตวิทยา และพฤติกรรมของวัยรุ่น ตลอดจนแนวทางการควบคุมพฤติกรรมไว้ให้ครูได้ศึกษา เพื่อส่งเสริมกระบวนการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

11. ควรจัดให้ครูมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนในรายวิชาต่างๆ เพื่อกำหนดเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลที่ส่งผลต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน

12. ควรจัดให้มีเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตร อย่างเพียงพอ และทันเวลาในการนำไปใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้เรียนเต็มตาม เจตนารมณ์ของหลักสูตร

13. ควรจัดให้มีศูนย์บริการสื่อการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแหล่งผลิต พัฒนา บริการ และการบำรุงรักษาที่เป็นระบบอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

ครูหัวหน้ากลุ่มวิชาหรือครูผู้สอน

1. ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้หลักสูตร โดยปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น การเขียนแผนปฏิบัติการใช้หลักสูตร เพื่อเป็นการระดมสรรพกำลังจากทรัพยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่นอย่างมีขั้นตอนที่เป็นระบบ

2. ควรจัดระบบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ทรัพยากร เศรษฐกิจ อาชีพ และ ความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำเอกสาร และวัสดุประกอบหลักสูตรสำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ นักเรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร

3. ควรจัดให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมบุคลากรและจัดเอกสารเพื่อจัดการเรียนการสอนซึ่งจะช่วยให้การใช้หลักสูตรดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ควรจัดให้ครูพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงเพิ่มเติมหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

6. ควรจัดให้ผู้ปกครองนักเรียน ให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยใช้เทคนิค และสื่อต่าง ๆ อย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการใช้หลักสูตรจากบุคลากรในท้องถิ่น

7. ควรจัดให้มีการสนับสนุน จัดจำหน่ายผลผลิตทางอาชีพของนักเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีรายได้ระหว่างเรียนตามจุดเน้นของการเรียนรายวิชาอาชีพ

8. ควรจัดให้นักเรียนเป็นผู้สรุปเรื่องที่เรียนเมื่อสิ้นสุดการเรียนในแต่ละชั่วโมง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดอย่างมีวิจารณญาณในเรื่องนั้น

9. ครูควรพร้อมให้คำแนะนำเมื่อนักเรียนมีข้อขัดข้องในการฝึกปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า

1. ควรมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติของเขตการศึกษาอื่นๆ หรือสังกัดอื่นๆ

2. ควรมีการทำวิจัยประเมินผลในรูปเจาะลึกให้ครบกระบวนการใช้หลักสูตรทั้งหมด โดยจัดสิ่งที่จะประเมิน เช่น ปัจจัยป้อน กระบวนการ และผลผลิตเพื่อที่จะได้รู้ผลภาพรวมทั้งหมดของกระบวนการใช้หลักสูตร

3. ควรมีการวิจัย เปรียบเทียบผลผลิต ระหว่างนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสังกัดอื่น ๆ ในระดับเดียวกัน เพื่อให้ทราบผลด้านคุณภาพในโอกาสต่อไป